פתרון תרגיל בית 10 – מופשטת 1

<u>שאלה 1</u>

הוכיחו שכל חבורה מסדר 120 אינה פשוטה.

<u>פתרון</u>

בכל חבורה מסדר $120 = 2^3 \cdot 3 \cdot 5$, n_5 מחלק את 24 ושקול ל-1 מודולו 5, ולכן הוא שווה ל-1 או ל-6. נניח בשלילה שהחבורה פשוטה, ולכן $n_5 = 6$ ולכן $\left[G : N_G\left(P_5\right)\right] = 6$ ולכן לפי העידון של משפט קיילי יש שיכון $G \hookrightarrow S_6$. משיקולים זהים לאלה שעשינו בתרגול מתקיים שיש שיכון $G \hookrightarrow A_6$. כעת, מתקיים $\left[A_6 : G\right] = 3$. לפי העידון של משפט קיילי קיים שיכון $A_6 \hookrightarrow S_3$ (מדוע זה שיכון?) וזאת סתירה (הסדרים של החבורות הללו אינם מאפשרים שיכון זה).

מש"ל

<u>תזכורת</u>: הוכחתם בכיתה טענה שלפיה מכפלה פנימית של תת-חבורות סילו נורמליות מסדרים זרים היא מכפלה ישרה חיצונית.

בתרגיל הבא תוכיחו את הטענה החלשה יותר, אבל עשו זאת לבד, מבלי להסתמך על מה שכבר עשיתם בהרצאה.

<u>שאלה 2</u>

הוכיחו שאם כל תת חבורות סילו של G הן נורמליות, אז היא מכפלה ישרה (פנימית) שלהן.

<u>הערה</u>: הגדרתם בכתה מתי חבורה היא מכפלה ישרה (פנימית) של שתי ת"ח. ההגדרה לכל מספר סופי: חבורה היא מכפלה ישרה פנימית של כמה תת-חבורות, אם כולן נורמליות, החבורה שווה למכפלה שלהן, וכל אחת מהן נחתכת באופן טריוויאלי עם המכפלה של כל האחרות. ההגדרה הזו מבטיחה שאם G מכפלה ישרה של $N_1, \ldots, N_t$ אז היא מכפלה ישרה של המכפלה $N_1 \cdot \ldots \cdot N_{t-1}$ ו-N_t.

<u>פתרון</u>

נניח $|G| = p_1^{k_1} p_2^{k_2} \cdots p_r^{k_r}$ ולכל $1 \le i \le r$ תהי T_i ת"ח p_i סילו נורמלית (ולכן היחידה מסדרה). נראה ש- G מכפלה ישרה (פנימית) של תתי החבורות T_i.

הנורמליות כבר נתונה ולכן נותר לבדוק רק את התכונות האחרות.

<u>למה</u>

אם $A_1,...,A_n \triangleleft G$ תת חבורות נורמליות מסדרים זרים בזוגות. אז $|A_1\cdot...\cdot A_n| = |A_1|\cdot...\cdot|A_n|$.

<u>הוכחה</u>

באינדוקציה על n. הטענה טריוויאלית עבור $n=1$. היא נכונה עבור $n=2$ מכיוון ש $|A_1A_2| = \frac{|A_1|\cdot|A_2|}{|A_1\cap A_2|}$ לפי משפט האיזומורפיזם השני. נניח שהטענה נכונה ל-n. נוכיח נכונות ל-$n+1$. הסדר של $A_1\cdot...\cdot A_n$ שווה למכפלת הסדרים לפי הנחת האינדוקציה ולכן הוא זר לסדר של A_{n+1}. לפי המקרה $n=2$ נובע מכאן ש-
$|A_1\cdot...\cdot A_n\cdot A_{n+1}| = |A_1\cdot...\cdot A_n|\cdot|A_{n+1}| = |A_1|\cdot...\cdot|A_n|\cdot|A_{n+1}|$.

מש"ל למה

לכל i נסמן ב-S_i את המכפלה $\prod_{j\neq i} T_j$. מתקיים ש-S_i היא תת חבורה (כמכפלה של תתי חבורות נורמליות), ונרצה כעת לבדוק מהו הסדר שלה. לפי הלמה, סדרה הוא $\frac{|G|}{p_i^{k_i}}$. לכן החיתוך $S_i\cap T_i = \{1_G\}$ (שכן הסדרים זרים). מכאן מקבלים את ההגדרה של מכפלה ישרה פנימית.

מש"ל

<u>שאלה 3</u>

א. תהא G חבורה עם: 20,52 או 175 איברים. הוכיחו ש-G לא פשוטה.

<u>פתרון</u>

אלה הן חבורות מסדר p^2q והראינו בכיתה שחבורות אלה אינן פשוטות.

ב. הוכיחו או הפריכו: אין חבורה פשוטה מסדר 125.

<u>פתרון</u>

$125=5^3$ ולכן זוהי חבורת p ולכן המרכז שלה אינו טריוויאלי. אבל המרכז הוא תת-חבורה נורמלית ולכן יש תת-חבורה נורמלית לא טריוויאלית והחבורה אינה פשוטה.

ג. תהא G חבורה מסדר 1645 או 9797. הוכיחו ש-G ציקלית.

<u>פתרון</u>

לגבי 9797**:**

$9797 = 97 \cdot 101$ ולכן אם G חבורה מסדר 9797 אז על-פי המשפט על חבורות מסדר pq, G ציקלית.

נוכיח זאת (שוב) ישירות. מתקיים:

$$n_{97} \equiv 1 \pmod{97} \ \wedge n_{97} \mid 101 \ \to n_{97} = 1 \to A = P_{97} \lhd G$$

$$n_{101} \equiv 1 \pmod{101} \ \wedge n_{101} \mid 97 \ \to n_{101} = 1 \to B = P_{101} \lhd G$$

נסמן $H = AB$, אזי H היא מכפלה ישרה פנימית של A ו-B (מדוע?) ולכן מתקיים $|H| = |A| \cdot |B| = 9797$ ולכן $H = G$. מכאן G היא מכפלה ישרה פנימית של A, B ולכן (לפי משפט מהרצאה) גם מכפלה ישרה חיצונית שלהן. מתקיים $G \cong A \times B \cong \mathbb{Z}_{97} \times \mathbb{Z}_{101} \cong \mathbb{Z}_{9797}$.

לגבי 1645**:**

$1645 = 5 \cdot 7 \cdot 47$. ניתן לראות ש– $n_{47} = n_7 = n_5 = 1$. שלוש תת החבורות הללו הן ציקליות ונורמליות. נסמן: $H_5 = \langle a \rangle \ ,H_7 = \langle b \rangle \ ,H_{47} = \langle c \rangle$. נציג כעת מקרה פרטי של הדיון שעשינו בהוכחת שאלה 2 (ואולי זה יבהיר אותה קצת יותר):

<u>טענה</u>: היוצרים של שלוש תת החבורות הנ"ל מתחלפים בינהם.

<u>הוכחת הטענה</u>: נראה זאת עבור שני יוצרים (והשאר באותו אופן). מתקיים:

$aba^{-1}b^{-1} = \left(aba^{-1}\right)b^{-1} \in H_7$ כי H_7 נורמלית. $aba^{-1}b^{-1} = a\left(ba^{-1}b^{-1}\right) \in H_5$ כי H_5 נורמלית. לכן, משיקולי סדרי החבורות, נקבל $aba^{-1}b^{-1} = 1$, כלומר $ab = ba$.

מש"ל טענה.

כעת, יש לנו שלושה איברים בחבורה שמתחלפים בינהם וכן הסדרים שלהם זרים, אזי לפי טענה שהוכחנו בעבר מתקיים:

$o\left(a \cdot b \cdot c\right) = lcm\left(o(a), o(b), o(c)\right) = 1645$ ולכן $\langle a \cdot b \cdot c \rangle = G$ והחבורה היא ציקלית.

ד. הוכיחו או הפריכו: כל חבורה מסדר 15,16,17 היא אבלית.

<u>פתרון</u>

17- ראשוני ולכן כל חבורה מסדר זה היא ציקלית, ולכן אבלית.

16 – לא נכון. D_8 היא מסדר 16 אך היא לא אבלית.

15- מתקיים $15 = 3 \cdot 5 \ \wedge \ 5 \neq 1 \pmod 3$ ולכן החבורה ציקלית ולכן אבלית.

ה. הוכיחו שחבורה מסדר 130 אינה פשוטה, ומצאו חבורה לא אבלית מסדר זה.

<u>פתרון</u>

קל לבדוק ש- $n_{13}=1$ ולכן יש תת חבורת 13-סילו נורמלית. מכאן החבורה אינה פשוטה. דוגמה לחבורה לא אבלית, אינה פשוטה מסדר 130: $D_{13}\times\mathbb{Z}_5$.

ו. תהא G חבורה. הוכיחו שלא קיימת תת חבורה p-סילו H כך ש- $\left[G:N_G\left(H\right)\right]=2$.

<u>פתרון</u>

נניח בשלילה שקיימת תת חבורה p-סילו H כך ש- $\left[G:N_G\left(H\right)\right]=2$. מכיוון ש- $n_p=2$ מתקיים $N_G\left(H\right)\triangleleft G$ ולכן $N_G\left(N_G\left(H\right)\right)=G$. הוכחתם בהרצאה שאם H היא תת-חבורת סילו אזי $N_G\left(N_G\left(H\right)\right)=N_G\left(H\right)$ ולכן מקבלים $N_G\left(H\right)=G$, מה שאומר ש- H נורמלית ו- $n_p=1$. סתירה.

ז. הוכיחו שאין חבורה פשוטה מסדר 150.

<u>פתרון</u>

בדומה לשאלה הראשונה, נניח בשלילה שקיימת חבורה פשוטה G מסדר 150. מתקיים $n_5\in\left\{1,6\right\}$. מכיוון שהחבורה פשוטה, $n_5=6$ ולכן $\left[G:N_G\left(P_5\right)\right]=6$. מכאן קיים שיכון של G לתוך S_6, וזאת סתירה מכיוון ש- 150 אינו מחלק את 720.

ח. הוכיחו שחבורה מסדר $1001=7\cdot 11\cdot 13$ היא ציקלית.

<u>פתרון</u>

קל לבדוק ש- $n_7=n_{11}=n_{13}=1$ ולכן משאלה 2 מקבלים את הדרוש.

מש"ל

<u>שאלה 4</u>

א. הוכיחו: תהי K תת חבורת p-סילו של G, ותהי $H\triangleleft G$ כך ש- $p\,\big|\,|H|$. אזי $H\cap K$ היא תת חבורת p סילו של H.

ב. תנו דוגמה נגדית במקרה ש- H אינה נורמלית.

<u>פתרון</u>

א. $H\cap K\le K$ ולכן $|H\cap K|\,\big|\,|K|$ ולכן $H\cap K$ היא תת-חבורת p. מכיוון ש- K היא תת-חבורת $p-$סילו של G מתקיים $\left(\left[G:K\right],p\right)=1$. ומכיוון ש- $\left[HK:K\right]\,\big|\,\left[G:K\right]$ נקבל שגם $\left[HK:K\right]$ זר ל- p. כעת, לפי משפט

האיזומורפיזם השני $[H:H\cap K]=[HK:K]$ ולכן $([H:H\cap K],p)=1$, מה שמוכיח הדרוש.

ב. תהי $K=\langle\tau\rangle$, $G=D_3$ תת חבורת 2-סילו של G ותהי $H=\langle\tau\sigma\rangle=\{id,\tau\sigma\}$.

אזי H בעצמה תת חבורת 2-סילו של G אבל $H\cap K$ היא טריוויאלית.

מש"ל

<u>שאלה 5</u>

תהי $N\lhd G$ ויהי $f:G\to G/N$ ההומומורפיזם הטבעי. (הכל סופי). הוכיחו שהתמונה של כל תת חבורת p-סילו של G, היא תת חבורת p-סילו של G/N (שימו לב שהתמונה היא PN/N).

<u>**פתרון**</u>

ניתן להניח שמתקיים $|G|=p^k r,|N|=p^s t$ כאשר $p^{s+1}\nmid|N|,\quad p^{k+1}\nmid|G|$ וכן

$s\le k$ ו- $t\,|\,r$. כעת, תהי P ת"ח p-סילו של G אזי סדרה הוא p^k. מתקיים:

$\left|G/N\right|=\frac{|G|}{|N|}=p^{k-s}\frac{r}{t}$. מ"ל ש- $\left|PN/N\right|=p^{k-s}$. עפ"י משפט האיזומורפיזם השני

$\left|PN/N\right|=\left|P/P\cap N\right|=\frac{|P|}{|P\cap N|}=\frac{p^k}{|P\cap N|}$. כעת, עפ"י שאלה 4 ידוע ש- $P\cap N$ היא תת חבורת p-סילו של N ולכן $|P\cap N|=p^s$ שכן $|N|=p^s t$. לכן,

$\left|PN/N\right|=\left|P/P\cap N\right|=\frac{|P|}{|P\cap N|}=\frac{p^k}{|P\cap N|}=\frac{p^k}{p^s}=p^{k-s}$ כדרוש.

מש"ל

<u>**שאלה 6**</u> (הוכחתם בכיתה, וכדאי לעשות שוב)

הוכיחו שלכל חבורת סילו H מתקיים $N_G(N_G(H))=N_G(H)$.

<u>פתרון</u>

ידוע שלכל $A\le G$ מתקיים $A\lhd N_G(A)$ ובפרט $A\subseteq N_G(A)$. אם ניקח $A=N_G(H)$ נקבל $N_G(H)\subseteq N_G(N_G(H))$. נראה כעת את ההכלה בכיוון ההפוך.

למה (אשר הוכחתם בכיתה, ואתם מוזמנים להוכיחה שוב)

תהא H תת חבורה p-סילו של G. הוכיחו ש-H היא תת חבורה p-סילו יחידה של $N_G(H)$.

כעת, יהי $y \in N_G(N_G(H))$, כלומר $yN_G(H)y^{-1}=N_G(H)$. צריך להראות ש-$y \in N_G(H)$, כלומר $yHy^{-1}=H$. $H \subseteq N_G(H)$ ולכן $yHy^{-1} \subseteq yN_G(H)y^{-1}=N_G(H)$.
מכיוון ש-H היא תת חבורה p סילו יחידה של $N_G(H)$, וגם $yHy^{-1} \le N_G(H)$ ומתקיים $yHy^{-1} \cong H$, נקבל $yHy^{-1}=H$.

הערה לתרגיל

אם H היא לא תת חבורה p סילו אזי הטענה אינה בהכרח נכונה. דוגמה נגדית: $H=\langle(12)\rangle \le S_4$.

הערה נוספת

בחבורות p ממש ההיפך נכון: המנרמל תמיד גדול מתת-החבורה.

מש"ל

שאלה 7

אם G חבורה פשוטה (ואינה $\mathbb{Z}_2$), וקיימת לה תת חבורה H מאינדקס n, אזי אפשר לשכן את G ב-A_n.

פתרון

לפי עידון של משפט קיילי קיים שיכון של G ב-S_n. נתבונן בעותק של G בתוך S_n ונמשיך לקרוא לו G למען הנוחות. מתקיים $G \cap A_n \triangleleft G$ ולכן, מכיוון ש-G פשוטה, מתקיים אחד מהשניים: $G \cap A_n = \{id\}$ או $G \cap A_n = G$. האפשרות הראשונה אינה אפשרית. הסבר: מתקיים $[G : G \cap A_n] \le [S_n : A_n] = 2$ ולכן נקבל $[G:\{id\}]=|G| \le 2$ בסתירה להנחה. לכן $G \cap A_n = G$ וזה מוכיח הדרוש.

מש"ל